NIKOLAJ VASILJEVIC GOGOLJ

LUĐAKOVI ZAPISI

I DRUGE PRIPOVIJESTI

(ARABESKE)

PREVELI
ZLATKO CRNKOVIĆ, ROMAN SOVARY I
ISO VELIKANOVIĆ

PRIREDILA ZA ŠTAMPU
NADA PAVIČIČ SPALATIN

MATICA HRVATSKA
Z A G R E B 1965

KABANIC
A

U odjelu... ali bolje da ne imenujemo u kojem odjelu. Nema ništa mržega od svih mogućih odjela, pukova, kancelarija i uopće svakovrsnih službenih ustanova. Sad već svaki čestit čovjek drži da se u njegovoj osobi vrijeđa cijelo društvo. Sasvim nedavno je, kažu, stigla molba nekoga kotarskog upravitelja policije, ne sjećam se iz kojega grada, u kojoj on jasno izlaže da se krnji ugled državnih ustanova i da se njegovo sveto ime upotrebljava apsolutno uzalud. A u dokaz toga priložio je molbi pregolem svezak nekakve romantične umotvorine, u kojoj se na svakoj desetoj stranici pojavljuje kotarski upravitelj policije pa još uz to na nekim mjestima u potpuno pijanu stanju. Zato, da izbjegnemo svakojake neprilike, bolje da odjel, o kojem se ovdje radi, jednostavno nazovemo *nekim odjelom.* Dakle, *u nekom odjelu* služio je *neki činovnik,* baš se ne bi moglo reći da je bio osobito naočit činovnik, oniska stasa, malko kozičav, malko riđokos, naoko čak i malko slabovid, s malom ćelom povrh čela, s borama na oba obraza i boje lica koju zovu hemoroidalnom ... Eh, šta ćemo, kriva je petrogradska klima. Što se tiče čina (jer kod nas se prije svega mora objaviti čin), on je bio, što se naziva vječni tituralni savjetnik,[1] kojega su, kako je poznato, do mile volje smijehu i šalama izvrgli razni pisci, što imaju pohvalnu naviku da se okomljuju na one koji ne mogu gristi. Prezime je tomu činovniku bilo Bašmačkin. Već se po samom tom prezimenu vidi da je ono nekoć

[1] Vidi opaske na str. 11 i 137.

nastalo od papuče;[1] ali kada, u koje vrijeme i na kakav je način nastalo od papuče, o tome se ništa ne zna. I otac i djed, pa čak šurjak, i svi potpuni Bašmačkini, hodali su u čizmama, na kojima su do tri puta u godini obnavljali potplate. Ime mu je bilo Akakij Akakijevič. Ono će se čitaocu možda učiniti nešto neobično i birano, ali se može ustvrditi da ga nipošto nisu birali, nego su same od sebe nastupile takve okolnosti da mu se nikako nije moglo dati drugo ime, a to se dogodilo evo ovako:

Akakij Akakijevič se rodio pod veče, ako me pamćenje ne vara, 23. ožujka. Pokojna mati njegova, supruga činovnika i vrlo dobra žena, bila je naumila da dijete krsti, kako priliči. Mati je još ležala u krevetu nasuprot vrata, s desne joj je strane stajao kum, izvanredno valjan čovek, Ivan Ivanovič Jeroškin, koji je služio kao šef odsjeka u senatu, i kuma, supruga oficira kvarta Arina Semjonovna Bjelobrjuškova, žena rijetkih vrlina. Rodilji je bilo stavljeno na volju da bira između tri imena: Mokija, Sosija ili da dijete nazove po imenu mučenika Hozdazata. „Ne", pomisli pokojnica, „to su sve kojekakva imena". Da joj ugode, otvore kalendar na drugom mjestu: opet izađu tri imena: Trifilij, Đula i Vara-hasij. „Baš prava pokora", prozbori stara, „kakva su to sve imena, zbilja takvih nikad nisam čula. Da je makar još Varadat ili Varuh, a ono Trifilij i Varahasij". Opet okrenu stranicu — ispadnu Pavsikahij i Vahtisij. „Eh, vidim ja već", reče stara, „da mu je očito takva sudbina. Kad je već tako, nek se onda radije zove kao i njegov otac. Otac mu je bio Akakij, pa nek onda i sin bude Akakij". Eto tako je i nastao Akakij Akakijevič. Dijete krstili; pri tom ono zaplakalo i načinilo takvu grimasu kao da predosjeća da će biti titularni savjetnik. Dakle, tako se to sve dogodilo.

Mi smo to sve iznijeli zato da čitalac sam uzmogne vidjeti kako je bilo nužno da se tako dogodi i da mu se nikako nije moglo dati drugo ime. Kada i u koje vrijeme je on stupio u službu u odjel i tko ga je tamo postavio,

[1] Riječ „bašmak" znači: cipela, polucipela, cipelica. Rusko „pod bašmakom" odgovara našemu „pod papučom". *(Nap. prev.)*

toga se nitko nije mogao prisjetiti. Koliko se god promijenilo načelnika i svakojakih starješina, njega su viđali sve na jednom te istom mjestu, na istom položaju, na istoj dužnosti, kao istoga činovnika za prepis; tako da su onda svi bili uvjereni da se on očito tako i rodio kao gotov čovjek u vicemonduri i sa ćelom na glavi. U odjelu mu se nije iskazivalo nikakvo poštovanje. Podvornici ne samo da nisu ustajali s mjesta kad je on prolazio, nego ga čak nisu ni gledali, kao da obična muha prolijeće kroz čekaonicu. Starješine su se prema njemu držali nekako hladno despotski. Kakavgod pomoćnik šefa odsjeka jednostavno mu je turao pod nos spise, pa ni da kaže: „prepišite", ili „tu vam je zanimljiv, zgodan poslić", ili ma što prijazno, kako dolikuje u pristojnim uredima. A on je uzimao, samo bi zirnuo na spis, i ne gledajući tko mu ga podmeće i je li za to ovlašten. Uzimao je i odmah sjedao da piše. Mladi su ga činovnici ismjehivali i zbijali šale na njegov račun, koliko im je dostajalo kancelarijske duhovitosti, pripovijedali su pred njim razne anegdote, koje su sastavili o njemu, o njegovoj gazdarici, sedamdesetogodišnjoj starici, pričali su da ga ona tuče, pitali ga, kad će im biti svatovi, sipali mu na glavu papiriće i nazivali ih snijegom. Ali Akakij Akakijevič nije odgovarao nijedne riječi, kao da nikoga i nema pred njim; to čak nije nimalo utjecalo na njegov rad: uza sve to dodijavanje on nije pravio ni jedne pogreške u pisanju. Samo kad je šega već postajala suviše nepodnosiva, kad su ga gurali ispod ruke, pa mu time smetali da radi svoj posao, on bi im govorio: „Ostavite me na miru, zašto me dirate?" i nešto neobično se krilo u tim riječima i u glasu kojim bi ih izgovarao. U njem se osjećalo nešto što je pobuđivalo na samilost, tako da je jedan mladić, koji je tek nedavno bio stupio u službu, a koji je po primjeru drugih sebi dopustio da ga ismjehava, najednom stao kao ukopan, i od toga časa kao da se sve pred njim promijenilo i pokazalo se u drugom svjetlu. Nekakva ga je nenaravna sila odgurnula od drugova, koje je tu upoznao i smatrao za pristojne, svjetske ljude. I on je dugo poslije toga u najveselijim časovima sebi predočavao oniskog činovnika sa ćelom povrh čela, s onim njegovim prodirnim

riječima: „ostavite me na miru, zašto me dirate" — i u tim prodirnim riječima odjekivale su druge riječi: „Ja sam tvoj brat". I ubogi se mladić zaklanjao rukom i poslije bi se mnogo puta u svome životu zgranuo, videći koliko je u čovjeka nečovječnosti, koliko svirepe grubosti u profinjenoj, obrazovanoj svjetskoj uglađenosti i, bože! čak i u čovjeku, kojega svijet smatra za plemenita i čestita...

Teško da se igdje mogao naći čovjek koji bi tako živio za svoju dužnost. Premalo je reći da je služio revno, ne — on je služio s ljubavlju. Tamo, u onom prepisivanju, njemu se priviđao nekakav njegov vlastiti raznoliki i dragi svijet. Na licu mu se odražavao užitak, i neka su mu slova bili ljubimci, pa kad je dolazio do njih, bio je sav izvan sebe: i smijuljio se, i podmigivao, i pomagao usnama, tako da mu se skoro na licu moglo pročitati svako slovo, što ga je izvodilo njegovo pero. Da je bio nagrađen po svojoj usrdnosti, on bi, na svoje preneraženje, valjda bio dotjerao i do državnog savjetnika ali on je, kako su se izražavali šaljivdžije, njegovi drugovi, odslužio kopču i petlju na monduri, a doslužio do hemoroida i krstobolje. Uostalom, ne može se reći da prema njemu baš nije bilo nikakve pažnje. Jedan načelnik, koji je bio dobar čovjek i htio ga nekako nagraditi za dugogodišnju službu, naredi da mu se dade nešto važnije nego obično prepisivanje; naime, bude mu naređeno, da iz već gotovog spisa načini nekakvu predstavku nekom drugom nadleštvu: cijeli se posao sastojao u tom da je na početku imao promijeniti naslov, te ovdje-ondje glagole u prvom licu promijeniti u treće lice. To mu je zadalo toliku muku da se sav uznojio, trljao čelo i na kraju rekao: „Ne, bolje vi meni dajte nešto prepisivati". Od onda su ga zauvijek ostavili da prepisuje. Kanda ništa za njega nije postojalo osim ovoga prepisivanja.

On uopće nije vodio računa o svojoj odjeći: vice-mondura mu nije bila zelena, već nekakve riđastobraš-naste boje. Ovratnik je na njoj bio uzan, nizak, tako da se njegov vrat, iako nije bio dugačak, izlazeći iz toga ovratnika pričinjao neobično dugačak, kao kod onih sadrenih mačića što klimataju glavama, a koje na desetke

nose na glavama ruski inostranci. I vazda se nešto pri-krpeljilo na njegovu vicemonduru: bilo stručak sijena, ili kakva nit konca; uz to je imao osobit dar da je hodajući ulicom bezuvjetno dospijevao pod nečiji prozor baš u času kad su iz njega bacali svakojako smeće, pa je tako na svom šeširu stalno nosio kore od lubenica i dinja i tome slične tričarije. Nikada nije obratio pažnju na to što se radi i događa na ulici, na što će, kako je poznato, uvijek paziti njegov sudrug, mladi činovnik, kojemu pronicavost njegova smjela pogleda dopire tako daleko da će čak na drugoj strani pločnika opaziti kome se otparala „štrupfna" ispod hlača — što mu na licu uvijek izaziva prepreden smiješak. Ali ako je Akakij Akakijevič na što i gledao, onda je na svemu vidio svoje uredne, jednoličnim rukopisom ispisane retke, i jedino, možda, ako bi se odnekud stvorila kakva konjska gubica i smjestila mu se na rame pa mu iz nozdrva cijeli vjetar puhnula za vrat, onda bi tek opazio da se ne nalazi na sredini retka, nego prije na sredini ulice. Došavši kući, on bi odmah sjedao za stol, na brzu ruku bi posrkao svoj šči i pojeo komad govedine s lukom, i ne osjećajući okusa jela, sve bi to jeo zajedno s muhama i sa svime što bi god bog u taj čas poslao. Kad bi primijetio da mu se želudac počinje napuhavati, ustajao bi od stola, vadio tintarnicu i prepisivao spise što ih je donio kući. U slučaju da takvih nije bilo, on bi iz vlastite pobude, za lično zadovoljstvo, pravio kopije za sebe, osobito ako je spis bio značajan, i to ne zbog ljepote stila, već zato što je bio naslovljen kojoj novoj ili važnoj ličnosti.

čak i u vrijeme kad petrogradsko nebo potpuno ugasne i sav se ugledni svijet najeo i odručao tko je kako mogao, već prema svojoj plaći i prema svome prohtjevu, kad se već sve otpočinulo od kancelarijskog škripanja pera, od jurnjave, od svojih i tuđih potrebnih poslova i svega onoga što neumorni čovjek sebi dobrovoljno naprti, pa čak i više nego je potrebno, kad se činovnici žure da preostalo vrijeme iskoriste za svoj užitak: tko je živahniji, hita u kazalište; netko na ulicu, pa provodi vrijeme osmatranjem kojekakvih šeširića; netko ga uveče trati u komplimentima nekoj ljepušnoj djevojci, zvijezdi malog odličnog kruga; netko opet, i

to se najčešće dešava, jednostavno ide nejsomu svomu u treći ili drugi kat, u dvije maie sobe s predsobljem ili kuhinjom i kojekakvim pretenzijama na moderno, sa svjetiljkom ili drugom stvarčicom koja stoji mnogo žrtava, odricanja od objeda i zabava; jednom riječju, čak i u vrijeme kad se svi činovnici rasprše po malim stanovima svojih prijatelja da odigraju koju partiju jurisnog vista, srčući iz čaša čaj s biskvitima po jednu kopjejku, uvlačeći dim iz dugačkih čibuka, pripovijedajući za vrijeme dijeljenja karata nekakvu spletku, što je dolutala iz višega društva, kojega se Rus nikad i ni u kakvom stanju ne može odreći, ili kad već nema o čem da se govori pa se prepričava vječna anegdota o komandantu, kojemu su došli javiti da je konju Falcone-tova spomenika[1] netko odrezao rep — jednom riječju, čak i onda kad su svi žudili da se razonode, Akakij Aka-kijevič se nije odavao nikakvoj razonodi. Nitko se nije mogao pohvaliti da ga je ikad vidio na nekoj zabavi. Kad se do mile volje napisao, legao bi spavati, smješkajući se unaprijed pri pomisli na sutrašnji dan: što li će bog sutra poslati za prepisivanje. Tako je tekao mirni život čovjeka, koji je sa četiri stotine rubalja plaće na godinu umio biti zadovoljan svojim udesom i dotekao bi mu možda do duboke starosti, da nema različitih nevolja, kojima su posuti putovi ne samo titularnih nego čak i tajnih, pravih, dvorskih i svakojakih savjetnika, pa, štaviše, i onih koji nikomu ne daju savjeta, niti ih sami od ikoga primaju.

Postoji u Petrogradu moćan neprijatelj svih onih koji primaju plaću od 400 rubalja na godinu ili otprilike toliko. Taj neprijatelj nije nitko drugi nego naša sjeverna zima, premda neki, međutim, tvrde da je ona vrlo zdrava. Oko devet sati ujutro, baš u vrijeme, kad ulice vrve onima što idu u odjel, ona bez razlike sve počinje tako jako i britko čvrkati po nosovima da jadni činovnici zbilja već ne znaju kud bi s njima. U to vrijeme, kad čak i one koji zauzimaju više položaje boli

[1] Prekrasni brončani spomenik Petru Velikom u Petrogradu, koji je izradio francuski kipar fitienne Maurice Fal-conet. Cijela težina spomenika počiva na repu konja, koji se propeo, i na to smjera ova šala. *(Nap. prev.)*

čelo od zime i suze im naviru na oči, siromašni titularni savjetnici nekad znadu biti nezaštićeni. Sav im je spas u tome da u tananoj kabaničici što brže pretrče pet-šest ulica pa da zatim u portirnici dobrano potopću nogama, dok im se na taj način ne otkrave sve putem smrznute sposobnosti i obdarenosti za vršenje dužnosti.

Akakij Akakijevič je od nekog vremena stao osjećati da ga nekako osobito jako počinje prožigavati po leđima i po ramenu, usprkos tome što se trudio da što brže pretrči zakonski prostor. Na koncu se dosjeti da nije to možda neki grijeh njegove kabanice. On je kod kuće dobrano razgleda i otkrije da se ona na dva-tri mjesta, i to baš na leđima i na ramenu, pretvorila u mrežasto platno za obranu od muha: sukno se toliko otrčalo da je postalo prozirno, a podstava se sva raspala. Valja napomenuti da je kabanica Akakija Akakijevica također služila kao objekt dosjetaka činovnika; čak su joj uskraćivali plemeniti naziv kabanice i nazivali je kapotom.[1] Zapravo je ona imala nekakvu čudnu građu: ovratnik[2] joj je iz dana u dan postajao sve manji i manji, jer je služio za podšivanje drugih njezinih dijelova. Podšivanje nije odavalo vještine krojača i zbilja se doimalo nezgrapno i ružno. Utvrdivši o čemu se radi, Akakij Akakijevič uvidi da će kabanicu morati odnijeti krojaču Petroviču, koji je stanovao negdje na trećem katu u dvorišnoj zgradi i unatoč svome ćoravome oku i ko-zičavosti cijeloga lica prilično se uspješno bavio krpanjem činovničkih i svakojakih drugih hlača i frakova, razumije se, kad je bivao u trijeznom stanju i nije u glavi snovao neke druge pothvate. O ovom krojaču zapravo ne bi trebalo mnogo govoriti, ali tako je već običaj da se u pripovijetki tačno obilježi karakter svake osobe, onda nema druge, treba prikazati i Petroviča.

[1] Kapot (od franc. capot) — kišna kabanica, ovdje kuć na haljina („šlafrok"). *(Nap. prev.)*

[2] Kabanica, o kojoj je ovdje riječ, po modi onoga vre mena bila je prostrana i, osim običnog malog ovratnika, ka kav mi danas nosimo, imala je još velik ovratnik u obliku pelerine, koji je sezao do preko lakata; nekad je imao i vo lan, pa je izgledao dvostruk, te je bio na rubu opšiven krznom. Uz takav ovratnik kabanica je često imala i kapu-cu, koja je također bila obrubljena krznom. *(Nap. prev.)*

Isprva se on jednostavno zvao Grigorij, a bio je kmet nekoga vlastelina; Petrovičem se počeo nazivati od onda kad je dobio otpusnicu[1] i stao prilično žestoko pijuckati na različite svetke, najprije na velike, a poslije bez razlike na sve crkvene svetke, gdje je god u kalendaru bio križić. S te strane se vjerno držao djedovskih običaja i, kad se svađao sa ženom, nazivao ju je prostakušom i Njemicom. Kad smo već natuknuli o njegovoj ženi, onda valja i o njoj kazati koju riječ; ali, na žalost, o njoj se slabo što znalo, osim da Petrovič ima ženu, i da ona čak nosi kapicu, a ne maramu; ljepotom se, čini se, baš nije mogla pohvaliti; barem pri susretu s njom jedino su joj valjda gardijski vojnici zagledavali pod kapicu, migajući uz to brkom i puštajući neki osobit glas.

Uspinjući se stubištem što vodi k Petroviču, koje je, mora se priznati, cijelo bilo zaprljano vodom, po-mijama i skroz-naskroz bilo prožeto onim spirituoznim zadahom koji grize oči i, kako je poznato, stalan je pratilac svih dvorišnih stubišta petrogradskih kuća — uspinjući se stubištem, Akakij Akakijevič je već razmišljao o tom koliko će Petrovič zaiskati, i u mislima odluči da mu ne da više od dva rublja. Vrata su bila otvorena jer je domaćica kuhala nekakvu ribu pa je u kuhinji uzdigla takav dim da se čak ni žohari nisu mogli vidjeti. Akakij Akakijevič prođe kroz kuhinju da ga ni domaćica nije opazila, i napokon uđe u sobu, u kojoj ugleda Petrovica kako sjedi na široku drvenu neoličenu stolu, a noge savio ispod sebe kao turski paša. Noge su mu po običaju krojača, kad sjede za poslom, bile bose. Prije svega mu pade u oči palac, dobro poznat Akakiju Akakijeviču, s nekakvim sakatim noktom, koji je bio debeo i okoreo kao kornjačin oklop. Oko vrata je Petroviču visjela kanura svile i konca, a na koljenu mu je bio nekakav dronjak. On je valjda već tri minute udije-vao konac u ušicu igle, nikako nije mogao pogoditi i zato se jako ljutio na tamu, pa i na sam konac, i poluglasno je gunđao: „Neće da uđe, barbarka; izgrizla si me, nevaljanko jedna!" Akakiju Akakijeviču je bilo neu-

[1] Isprava na temelju koje se oslobađa, tj. prestaje biti kmet. *(Nap. prev.)*

godno što je došao baš u takav čas kad se Petrovič ljuti: on je više volio Petroviču davati narudžbe, kad je ovaj bio malo razjunačen ili, kako se izražavala njegova žena, „nakljukao se klipare, vrag ćoravi". U takvu je stanju obično vrlo pripravno popuštao i pristajao na nižu cijenu, štaviše, svaki put se i klanjao i zahvaljivao. Onda je, istinabog, dolazila žena i kukala da joj je eto muž pijan i da je zato prihvatio jeftinu cijenu; ali dodaš, recimo, jedan grivenjik, i stvar je u redu. Ali sad je Petrovič, čini se, bio u trijeznu stanju, i zato nepopustljiv, nepristupačan cjenkanju i bio kadar da zaište vrag bi ga znao kako visoku cijenu. Akakij Akakijevič se tomu dosjeti i već je bio naumio, kako se kaže, da hvata maglu, ali stvar je već bila načeta. Petrovič vrlo uporno žmirne na njega jednim svojim okom, i Akakij Akakijevič hoćeš-nećeš prozbori:

—Zdravo, Petroviču!

—Zdravlje želim, gospodine •— reče Petrovič i škiljne svojim okom na ruke Akakija Akakijeviča, da vidi kakav li mu nosi plijen.

—A ja evo k tebi, Petroviču, ovaj...

Treba znati da se Akakij Akakijevič većinom objašnjavao prijedlozima, prilozima a također i takvim česticama govora koje nemaju apsolutno nikakva značenja. Ako se pak radilo o vrlo teškoj stvari, onda je čak imao naviku da uopće ne dovrši rečenice, tako da je vrlo često počinjao govor riječima: „To zbilja, baš, ovaj ...", a iza toga nije slijedilo ništa, i on je i sam zaboravljao da završi, misleći da je već sve izrekao.

—O čemu se radi? — upita Petrovič i u isti čas jedinim svojim okom omjeri cijelu njegovu vicemon-duru, počevši od ovratnika pa sve do rukava, leđa, nabora i petlja, što mu je sve bilo vrlo dobro poznato jer je to bio njegov vlastoručni rad. Krojači već imaju takvu naviku; to je prvo što se učiniti pri susretu.

—A ja, eto, ovaj, Petroviču... kabanica, znaš, sukno ... eto vidiš, svagdje je na drugim mjestima čvrsto, malo je zaprašeno i pričinja se kanda je staro, ali je novo, samo je eto na jednome mjestu malo ovaj... na leđima, i eto na jednome ramenu se malko poistrošilo,

i eto na ovom ramenu malko — vidiš, to ti je sve. Nema tu bogzna koliko posla.

Petrovič uze kapot, najprije ga razastre na stolu, dugo ga je razgledavao, pa mahne glavom i ispruži ruku na prozor da dohvati okruglu burmuticu sa slikom nekakva generala, ne zna se kojega, jer je mjesto na kojem se nalazilo lice bilo probušeno prstom i zatim zalijepljeno četverokutnim komadićkom papira, šmrknuvši duhana, Petrovič raširi kapot na rukama i razgleda ga protiv svjetla, i opet mahne glavom; zatim ga okrene podstavom prema gore i ponovno mahne glavom, ponovno skine poklopac s generalom, zalijepljen papirićem, i naguravši u nos duhana, zaklopi i spremi burmuticu pa napokon reče:

— Ne, ne može se pokrpati: loša je garderoba!

Kod tih riječi kanda je Akakiju Akakijeviču netko parnuo srce.

—Ta zašto se ne može, Petroviču? — reče on gotovo molećivim glasom djeteta — ta samo se na ramenima malo istrošilo, ta naći će se u tebe nekakve krpice ...

—Ma lako za krpice, krpice će se naći — reče Petrovič — ali ne mogu se prišiti: sukno je već sasvim istrunulo, čim ga dirneš iglom, odmah će se raspasti.

—Pa nek se raspada, a ti odmah zakrpu.

—Ma nema na što da se metne zakrpa, nema za što da se pričvrsti, previše je iznošeno. Samo je još po imenu sukno, a nek dune vjetar, odmah će se razletjeti.

—Ta daj pričvrsti. Ma kako to, zbilja, ovaj! ...

—Ne — reče Petrovič odrješito — ništa se ne može učiniti. Ne valja ništa. Bolje vi, kad stigne hladno zimsko doba, napravite sebi od njega obojke, jer čarape ne griju dovoljno. To su Nijemci izmudrili da namlate više novaca. (Petrovič je kod svake prilike volio bocnuti Nijemce); a kabanicu ćete, vidim ja, morati napraviti novu.

Pri riječi „novu" Akakiju Akakijeviču se zamaglilo pred očima i sve što je god bilo u sobi, počelo se pred njim okretati. On je jasno vidio samo generala s prilijepljenim licem od papira, što se nalazio na poklopcu Petrovičeve burmutice.

—Ma kakvu novu? — reče on, kao ua se još nalazi u snu — ta ja za to ni novaca nemam.
—Da, novu — reče Petrovič barbarskim mirom.
—No, a ako bih morao novu, kako bi ovaj ...
—To jest koliko će stajati?
—Da.
—Pa trebat će nešto preko tri polstotinjarke — reče Petrovič i pri tom značajno stisne usta. On je jako volio snažne efekte, volio je nekoga sasvim iznenada zaprepastiti i onda ispod oka pogledati kako će se zaprepaštenoj osobi poslije takvih riječi iskriviti lice.
—Stopedeset rubalja za kabanicu! — zavikne jadni Akakij Akakijevič, zavikne možda prvi put od rođenja, jer on se oduvijek odlikovao krotkošću svoga glasa.
—Da-a — reče Petrovič — i to kakva kabanica. Ako se na ovratnik metne kuna i ispusti kapuca sa svilenom podstavom, doći će i na dvije stotine.
—Petroviču, molim te — govorio je Akakij Akakijevič molećivim glasom, ne čujući i ne želeći čuti Petrovičeve riječi i sve njegove efekte — popravi nekako, da makar bude za nošenje.
—Ni govora, ispalo bi tako: raditi ni za šta i uludo bacati novac — reče Petrovič, a Akakij Akakijevič poslije tih riječi izađe potpuno satrven. A Petrovič je nakon njegova odlaska još dugo stajao, značajno stisnuo usta i nije se laćao posla, zadovoljan sa sobom što se nije osramotio i nije iznevjerio krojačkoj umjetnosti.

Izišavši na ulicu, Akakij Akakijevič je bio kao u snu. „Tako eto", govorio je on sam sebi — „zbilja nisam mislio da će ispasti ovaj...", a zatim, nakon kratke šutnje doda: „dakle tako! eto što je na kraju ispalo, a ja zbilja nisam mogao ni misliti da bi ispalo tako". Iza toga opet je slijedila oduga šutnja, nakon koje on nastavi: „Dakle tako je to! no eto ti ga, zbilja, baš nikako nisam očekivao, ovaj... to nikako... takav slučaj!" Rekavši to, umjesto da pođe kući, on se, i ne sluteći kamo ide, uputi na sasvim suprotnu stranu. Putem se o njega očeša dimnjačar cijelim svojim čađavim bokom i uprlja mu cijelo rame; s vrha jedne gradnje saspe mu se na kapu cijelo čudo vapna. On ništa od toga ne primijeti i tek kad se zaletio u stražara, koji je do sebe postavio

svoju helebardu i iz roščića istresao duhan na svoj žulj eviti dlan, tek onda se prene, i to zato što mu stražar reče:

— Kud mi letiš pravo u surlu, šta nemaš dosta truh-tuara?

To ga primora da se obazre i vrati kući. Tu on istom poče sređivati svoje misli, stade sa sobom razgovarati, ali ne više isprekidano, već razborito i otvoreno, kao sa pametnim prijateljem, s kojim se može porazgo-voriti o stvari koja mu toliko leži na srcu.

„Ne, ne" — reče Akakij Akakijevič sam sebi — „sad se s Petrovičem ne može raspravljati: on je sad, ovaj, mora da ga je žena nekako izlemala. Bolje da ja odem do njega u nedjelju izjutra: on će poslije subotnje noći škiljiti okom i biti sanan, pa će morati gucnuti da rastjera mamurluk, žena mu neće dati novaca, a u taj čas ću ja njemu grivenjičić i ovaj u ruku, pa će biti pristupačniji pogađanju, a onda ću kabanicu ovaj ..."

Tako je Akakij Akakijevič sam sa sobom rasuđivao; on osokoli samog sebe i dočeka prvu nedjelju, pa kad izdaleka opazi da Petrovičeva žena nekuda odlazi iz kuće, on ravno k njemu. Petrovič je doista poslije subote jako škiljio okom, glavu je oborio prema podu i bio jako neispavan; ali, uza sve to, čim doznade o čemu se radi, kao da ga je vrag bocnuo.

—Ne može se — reče on — izvolite naručiti novu. — Tad mu Akakij Akakijevič turne grivenjik u ruku.

—Zahvaljujem vam, gospodine, malko ću se okrijepiti za vaše zdravlje — reče Petrovič — a što se tiče kabanice, ne izvolite se truditi: ona vam ni za kakvu podobnost nije podobna. Novu kabanicu ću vam ja izvrsno sašiti, kod toga ostajemo.

Akakij Akakijevič još da će nešto o popravku, ali Petrovič ga ne posluša do kraja i reče:

— Novu ću vam kabanicu svakako sašiti, izvolite se na to osloniti, nećemo žaliti truda. Možemo je čak tako napraviti kako je sada došlo u modu, da se ovrat nik zakapča na posrebrene šapice.

Sad Akakiju Akakijeviču bude jasno da neće moći proći bez nove kabanice, i on sasvim klone duhom. Ma zbilja, kako će je napraviti, čime, kakvim novcima? Mo-

gao bi se, doduše, djelomično osloniti na buduću remu-neraciju za svetke, ali ti su novci već odavno unaprijed razvrstani i raspodijeljeni. Treba da nabavi nove hlače, da obućaru plati stari dug za novi naglavak na stare čizme, pa onda kod švelje naručiti tri košulje i barem dva komada onoga rublja koje je nepristojno spominjati u štamparskom slogu, jednom riječju, sav se taj novac imao rasplinuti, pa čak ako bi načelnik bio tako milostiv da mu mjesto četrdeset rubalja odredi četrdesetpet ili pedeset, svejedno će mu onda ostati samo nekakva neznatna sitnica, koja će u kapitalu za kabanicu biti kao kaplja u moru. On je doduše znao da Petrovič ima luckasti običaj da odmah odrapi vrag bi ga znao kakvu visoku cijenu, tako da se nekad i njegova žena nije više mogla suzdržati a da ne vikne: „Ej ti, jesi li poludio, glupane jedan! Neki put preuzima posao za ništa, a sad ga je sam đavo naputio da zacijeni koliko ni sam ne vrijedi". Znao je doduše i to da će Petrovič preuzeti posao i za osamdeset rubalja; ali ipak, otkuda da uzme tih osamdeset rubalja? Polovicu bi još nekako mogao skucati: polovica bi se našla, a možda čak i nešto više; ali gdje da uzme drugu polovicu? ...

Ali najprije čitalac treba da dozna gdje se našla prva polovica. Akakij Akakijevič je imao naviku da od svakog potrošenog rublja jedan groši sprema u omalenu skrabicu, zatvorenu ključem, sa izrezom na poklopcu, kroz koji je ubacivao novac. Po isteku svakoga polugodišta on je revidirao ušteđenu bakrenu svotu i zamjenjivao je srebrnim sitnišem. Tako je on to radio oduvijek i na taj način mu se u toku nekoliko godina nakupila svota od preko četrdeset rubalja. Dakle polovicu je imao u ruci; ali gdje će naći drugu polovicu? gdje će naći onih drugih četrdeset rubalja? Akakij Akakijevič je razmišljao i razmišljao i došao do zaključka da će morati smanjiti obične izdatke, makar barem u toku jedne godine: dokinut će uveče uživanje čaja, neće uveče paliti svijeću, a ako bude što morao raditi, poći će gazdarici u sobu i radit će kraj njezine svijeće; hodajući ulicama stupat će što je moguće lakše i opreznije po kamenju i

[1] Groš — stari ruski sitniš (2 kopjejke). *(Nap. prev.)*

pločniku, gotovo na prstima, da na taj način tako brzo ne istroši potplate; što rjeđe će pralji davati rublje na pranje, a da se ne iznosi, on će ga svaki put po dolasku kući skinuti i ostati u samoj pamučnoj kućnoj kabanici, vrlo staroj, koju je čak i samo vrijeme stedjelo. Valja reći istinu, da mu je isprva bilo malo teško naviknuti se na takva ograničenja, ali pomalo se nekako privikao i stvar je pošla svojim tokom; čak se sasvim priučio da uveče gladuje; ali zato se hranio duhovno, noseći u svojim mislima vječnu ideju buduće kabanice. Od toga vremena kao da je samo njegovo postojanje postalo nekako potpunije, kao da se oženio, kao da je s njim prisutan neki drugi čovjek, kao da nije više sam, već kao da je neka draga životna družica pristala da zajedno s njim kroči životnom stazom — a ta družica nije bio nitko drugi nego ona ista debelo vatirana kabanica, s čvrstom podstavom, ne pohabana. Postao je nekako ži-vahniji, čak i čvršći karakterom, kao čovjek koji je sebi već odredio i postavio cilj. S lica mu i s njegovih postupaka sama je od sebe iščezla sumnja, neodlučnost, jednom riječju — sve kolebljive i neodređene crte. Neki put bi mu u očima sijevnula vatra, glavom su mu čak znale promaći najsmjelije i najdrskije misli: ne bi li zbilja stavio kunu na ovratnik. Mozganje o tom samo što ga nije navelo na rasijanost. Jedanput, prepisujući neki spis, umalo da nije napravio pogrešku, tako da je gotovo naglas viknuo: „Uh!" i prekrižio se. U toku svakog mjeseca on je barem jedanput obilazio Petroviča, da s njime razgovara o kabanici, gdje se dobiju bolja sukna, i kakve boje, i uz koju cijenu, i on se, doduše malo zabrinut, ali uvijek zadovoljan vraćao kući i mislio na to da će na kraju ipak doći vrijeme kad će se to sve kupiti i kabanica biti napravljena.

Stvar je sazrela prije nego se on nadao. Protiv svakoga očekivanja načelnik nije Akakiju Akakijeviču odredio četrdeset ili četrdesetpet, već cijelih šezdeset ru-balja: je li on predosjećao da je Akakiju Akakijeviču nužna kabanica, ili se to samo od sebe tako dogodilo, ali, eto, zbog toga on je odjednom imao dvadeset ru-balja viška. Ta je okolnost ubrzala tok stvari. Još nekih dva-tri mjeseca maloga gladovanja — i kod Akakija

Akakijeviča se zbilja nakupilo oko osamdeset rubalja. Njegovo srce, inače veoma mirno, počelo je jako kucati. Odmah prvoga dana on se zajedno s Petrovičem uputi u dućane. Kupe oni vrlo dobro sukno — nije bilo ni teško kad su već pola godine unaprijed mislili na to i rijetko da koji mjesec nisu obilazili dućane, da se obavijeste o cijenama; zato i sam Petrovič reče da boljega sukna nema. Za podstavu izaberu cic, ali gust i čvrst, koji je po Petrovičevim riječima bio još bolji od svile i čak naoko ljepši i sjajniji. Kunu nisu kupili, jer je doista bila skupa, i mjesto nje izaberu mačku, najbolju što su je našli u dućanu, takvu mačku koju bi čovjek izdaleka uvijek mogao držati za kunu. Petrovič je na kabanici radio svega dva tjedna, jer je na njoj bilo mnogo prošivanja, inače bi i prije bila gotova. Za rad je uzeo dvanaest rubalja — manje nipošto nije mogao: sve je apsolutno bilo šiveno svilom, dvostrukim sitnim šavom, a preko svakog šava je Petrovič zatim prelazio vlastitim zubima i njima istiskivao razne figure.

Bilo je to ... teško je reći, kojega baš dana, ali vjerojatno najsvečanijeg dana u životu Akakija Akakijeviča, kad je Petrovič napokon donio kabanicu. Donio ju je ujutro, baš prije vremena kad je trebalo ići u odjel. Kabanica mu je stigla baš u pravi čas, jer je već počinjala prilično jaka zima, a činilo se da će još jače pritisnuti. Petrovič dođe s kabanicom, kako dolikuje finomu krojaču. Lice mu je imalo tako dostojanstven izraz kakav Akakij Akakijevič još nikad nije vidio, činilo se da u punoj mjeri osjeća da je izvršio nemalo djelo i da je odjednom u sebi pokazao ponor koji krojače što samo meću podstave dijeli od onih što šivaju nove stvari. On izvadi kabanicu iz marame, u kojoj ju je donio: marama je bila čista, upravo od pralje; zatim je složi i turi u džep za upotrebu. Izvadivši kabanicu, on je veoma ponosno pogleda i držeći je u obadvjema rukama vrlo spretno prebaci Akakiju Akakijeviču na ramena; zatim je potegne i odostraga rukom povuče prema dolje; onda joj na Akakiju Akakijevču složi lijepe nabore, ostavivši je malo raskopčanu. Akakij Akakijevič, kao čovjek u godinama, htio je isprobati i rukave. Petrovič mu po-može obući i rukave — pokazalo se da su i rukavi bili

u redu. Jednom riječju, da je kabanica bila savršeno napravljena i da mu dobro pristaje. Petrovic ne propusti naglasiti da je on samo zato tako jeftino računao za ruke, što radi bez cimera u maloj ulici, a na Nevskom prospektu bi mu samo za izradbu bili računali sedam-desetpet rubalja. Akakij Akakijevič nije o tom htio s Petrovičem raspredati, pa i bojao se svih velikih svota, kakvima je Petrovic volio bacati prašinu u oči. On mu isplati, zahvali mu se i odmah u novoj kabanici pođe u odjel. Petrovic izađe za njim i stojeći na ulici dugo je još izdaleka gledao za njim, a zatim namjerno zaokrene, da skrene kroz krivudastu uličicu, pa da opet izađe na ulicu i da još jedanput pogleda svoju kabanicu s druge strane, to jest od naprijed.

Međutim je Akakij Akakijevič hodao najsvečanije raspoložen. On je svakog časa osjećao da ima na ramenima novu kabanicu, i nekoliko se puta čak nasmiješi od unutarnjeg zadovoljstva. Zapravo dvije koristi: jedna, da mu je bilo toplo, a druga, da mu je bilo lijepo. Nije uopće ni primijetio kuda hoda i odjednom se samo našao u odjelu; u portirnici on skide kabanicu, ogleda je sa svih strana i povjeri je osobitom nadzoru portira. Ne zna se na koji su način svi u odjelu odmah doznali da Akakij Akakijevič ima novu kabanicu, i da kapot više ne postoji. Svi u isti čas istrčaše u portirnicu da vide novu kabanicu Akakija Akakijeviča. Stadoše mu čestitati i pozdravljati ga, a on se isprva samo smješkao, a zatim ga čak obuze stid. A kad svi pristupiše k njemu i stadoše govoriti da novu kabanicu treba zaliti i da im barem svima mora prirediti veselicu, Akakij Akakijevič se potpuno zbuni, nije znao šta da radi, šta da odgovori i s kakvim izgovorom da se izvuče. Za nekoliko minuta, sav crven u licu, prilično ih je naivno počeo uvjeravati da to uopće nije nova kabanica, da je to tek onako, da je to stara kabanica. Napokon jedan od činovnika, čak nekakav pomoćnik šefa odsjeka, valjda htijući pokazati da nije nimalo ohol i da ne zazire čak ni od nižih od sebe, reče:

— Kad je tako, ja mjesto Akakija Akakijeviča priređujem veselicu i pozivam vas večeras k sebi na čaj: baš danas imam imendan.

Činovnici, naravno, odmah stadoše čestitati pomoćniku šefa odsjeka i najpripravnije primiše poziv. Akakij Akakijevič se nekako htio izgovoriti, ali svi mu okrenuše kazivati da je to neuljudno, da je to naprosto sramota, pa nikako nije mogao odbiti. Uostalom, kasnije mu je godilo kad se sjetio da će na taj način imati priliku da se čak uveče prošeće u novoj kabanici.

Cijeli je taj dan za Akakija Akakijeviča doista bio najveći svečani blagdan. On se vrati kući u najblaženi-jem duševnom raspoloženju, skide kabanicu i oprezno je objesi na zid, pošto se još jedanput s užitkom nagledao sukna i podstave, a zatim hotimično radi usporedbe izvadi svoj prijašnji kapot, što se bio sasvim raspao. Pogleda na nj i čak se sam nasmija: kakva je to bila golema razlika! I dugo se poslije toga još za ručkom smijuljio kad mu je na um dolazilo stanje u kojem se nalazio kapot. On veselo odruča i poslije ručka nije više ništa pisao, nikakve spise, već se malo sibaritski pova-ljuškao na krevetu, dok se nije smrklo. Onda, da stvar ne odugovlači, obuče se, ogrne preko ramena kabanicu i izađe na ulicu. Na žalost, ne znamo reći gdje je zapravo stanovao činovnik svečar: pamćenje nas jako počinje ostavljati, i sve, što god postoji u Petrogradu, sve ulice i kuće tako su nam se stopile i ispremiješale u glavi da je teško nešto iz nje dobiti u valjanoj formi. Bilo kako mu drago, sigurno je barem to da je taj činovnik stanovao u najljepšem dijelu grada, dakle baš ne blizu Akakija Akakijeviča. Najprije je Akakij Akakijevič morao proći svakojake zabitne ulice s mršavom rasvjetom, ali što se više približavao činovnikovu stanu, ulice su postajale živahnije, napučenije i bolje rasvijetljene. Već su češće prolazili pješaci, počele su se sretati i dame, lijepo odjevene, na muškarcima su se viđali ovratnici od dabrova krzna, rjeđe su se sretali kočijaši sa svojim drvenim rešetkastim saonicama, okovanim bezbrojnim pozlaćenim čavlićima — naprotiv, neprestano su nailazili elegantni kočijaši u baršunastim šubarama mali-nove boje, u lakiranim saonicama s medvjeđim pokrov-cima, i ulicom su jurile karuce s kićenim kozlićima škripeći točkovima po snijegu. Akakij Akakijevič je na sve to gledao kao na novost. On već nekoliko godina

uveče nije izlazio na ulicu. Pred rasvijetljenim prozorom jednoga dućana radoznalo se zaustavi da pogleda sliku koja je prikazivala neku lijepu žensku, kako izuva cipele, pa joj se tako ogolila cijela noga, prilično lijepa; a iza njezinih leđa, kroz vrata druge sobe, promolio je glavu nekakav muškarac sa zaliscima i lijepom španjolskom bradicom pod usnom. Akakij Akakijevič mahne glavom i nasmiješi se, bilo zato što je naišao na nešto sasvim nepoznato, o čemu se kod svakog čovjeka ipak sačuva neki instinkt, ili je poput mnogih drugih činovnika pomislio slijedeće: „No, šta su ti Francuzi! Nema šta, kad oni nešto izmisle ovaj, onda zbilja ovaj ..." A možda čak nije ni to pomislio — ta ne možete se čovjeku uvući u dušu, da saznate sve što misli.

Napokon stiže do kuće u kojoj je stanovao pomoćnik šefa odsjeka. Taj je pomoćnik šefa odsjeka stanovao gospodski: na stubištu je gorio fenjer, stan je bio u prvom katu. Ušavši u predsoblje, Akakij Akakijevič ugleda na podu cijelo čudo galoša. Među njima je usred sobe stajao samovar, kipio i iz njega su sukljali cijeli oblaci pare. Na zidovima su visile same kabanice i ogrtači, od kojih su neki bili čak sa ovratnicima od dabrova krzna ili s baršunastim reverima. S onu stranu zida čuo se žamor i razgovor, koji je postao jasan i bučan onog časa kad su se otvorila vrata i iz sobe izišao sluga s po-služavnikom, na kojem je nosio ispražnjene čaše, posu-dicu za slatko vrhnje i košaricu s biskvitima. Bilo je očito da su se činovnici već davno sakupili i već popili po čašu čaja. Objesivši sam svoju kabanicu, Akakij Akakijevič uđe u sobu, i pred njim u isti čas promakoše svijeće, činovnici, lule, stolovi za kartanje, i nejasno mu dopre do uha isprekidani razgovor, što bi se zapodjenuo čas na ovoj, čas na onoj strani, i lupa od pomicanja stolica. On nespretno stade na sredini sobe, tražeći i nastojeći izmisliti šta da radi. Ali uto ga primijetiše i dočekaše s vikom, i svi odmah odoše u predsoblje da ponovno pogledaju njegovu kabanicu. Akakij Akakijevič se doduše malo zbunio, ali kao dobričina nije mogao a da se ne obraduje videći kako svi hvale njegovu kabanicu. Zatim svi, razumije se, ostaviše i njega i njegovu kabanicu i, kako to već biva, navališe k stolovima određenim

za vist. Sve to: galama, razgovor, i mnoštvo ljudi, sve je to Akakiju Akakijeviču bilo nekako čudno. On naprosto nije znao kako da se drži, kamo da djene ruke, noge i cijelu svoju podobu; na kraju je prisjeo kartašima, gledao u karte, pogledavao ovomu i onomu u lice i za neko vrijeme stade zijevati i osjećati da mu je dosadno, pogotovo jer je već davno bilo vrijeme da po svome običaju ide spavati. Htjede se oprostiti s domaćinom, ali ga ne htjedoše pustiti, govoreći mu da u čast novoj kabanici svakako mora gucnuti čašu šampanjca. Nakon jednoga sata bude servirana večera, koja se sastojala od francuske salate, hladne teletine, paštete, kolačića iz slastičarnice i šampanjca. Akakija Akakijeviča primoraše da popije dvije čaše, poslije kojih osjeti da je u sobi postalo veselije, ali ipak nije mogao zaboraviti da je već dvanaest sati i da mu je davno vrijeme kući. Da ga domaćin i opet ne bi pokušao zadržavati, on krišom izađe iz sobe, nađe u predsoblju svoju kabanicu, koju na žalost ugleda gdje leži na podu, strese je, skine s nje svaku i najmanju maljicu, prebaci je na rame i siđe niz stubište na ulicu.

Na ulici je još uvijek bilo svjetlo. Kojekakve sitni-čarije, ta sastajališta kućne služinčadi i svakojakih ljudi, bile su otvorene, a druge, koje su bile zatvorene, ipak su ispod cijele širine vrata propuštale dugačak pram svjetla, koji je odavao da još i u njima ima društva i da kućne služavke i sluge još dovršavaju svoja naklapanja i razgovore, stavljajući svoje gospodare u potpunu neizvjesnost u pogledu mjesta gdje se sada nalaze. Akakij Akakijevič je hodao u veselom duševnom raspoloženju, čak je iz neznana razloga bio potrčao za nekom damom, koja je kao munja prohujala mimo njega i kojoj je svaki dio tijela odavao neobično uzbuđenje. Ali on se ipak odmah zaustavi i opet pođe vrlo polagano kao dotle, i sam se začudi otkud je malo prije smogao onaj brzi korak. Doskora se pred njim ukazaše one zabitne ulice, koje ni danju nisu bogzna kako vesele, a noću pogotovo. Sad su one bile još zabi-tije i samotnije; uličnе svjetiljke već su rjeđe počele treperiti — očigledno se ovamo davalo manje ulja; tu je već nailazio na drvene kuće, tarabe, nigdje ni žive

duše; samo se snijeg blistao na ulicama, i žalosno su se crnjele uspavane nizačke potleušice sa zatvorenim prozorskim kapcima. Približi se mjestu gdje je ulicu presijecao beskrajni trg s jedva vidljivim kućama na drugoj strani, koji je nalikavao na strašnu pustinju.

U daljini, bogzna gdje, treperilo je svjetlo u nekakvoj stražarnici, koja se činila da stoji na kraju svijeta. Veselost Akakija Akakij eviča tu se nekako znatno smanji. On stupi na trg s nekom nesvjesnom bojazni, baš kao da mu je srce predosjećalo nešto zlokobno. Obazre se natrag i na sve strane: oko njega je pravo more. „Ne, bolje da i ne gledam", pomisli, i pođe dalje zatvorenih očiju, a kad ih otvori da vidi da li se već nalazi blizu kraja trga, odjednom spazi da pred njim, skoro pred njegovim nosom, stoje nekakvi brkati ljudi, ali kakvi to već nije mogao razaznati. Njemu se smrkne pred očima i srce mu naglo zakuca.

— Ta to je moja kabanica! — reče jedan od njih gromkim glasom i zgrabi ga za ovratnik.

Akakij Akakijevič već htjede da zavikne „u pomoć!", kadli mu drugi do samih usta turne šaku veličine činovničke glave i zaprijeti mu se:

— Ded samo zavikni!

Akakij Akakijevič je samo osjetio kako su s njega svukli kabanicu i jeknuli ga koljenom; pao je nauznak u snijeg i ništa više nije osjećao. Za nekoliko časaka se osvijesti i ustade, ali već nije bilo nikoga. Osjećao je da je napolju hladno i da nema kabanice, pa stade vikati, ali činilo se da mu glas i ne misli doprijeti do kraja trga. Očajan, neprestano vičući, udari trčati preko trga ravno prema stražarnici, kraj koje je stajao policijski stražar, naslonjen na svoju helebardu i, čini se, radoznalo gledao da sazna koga vraga to čovjek izdaleka trči k njemu i viče. Dotrčavši do njega, Akakij Akakijevič stade bez daha na njega vikati, da tu spava i ni na što ne pazi, te ne vidi kako robe čovjeka. Stražar mu je uzvraćao da je samo vidio kako su ga nasred trga zaustavila dva čovjeka, pa je mislio da su to njegovi prijatelji, a umjesto da tu zabadava psuje, nek sutra

ode nadzorniku kvarta, pa će nadzornik već iznaći tko mu je oteo kabanicu.

Akakij Akakijevič dotrča kući u najvećem neredu: kosa, koja mu je još u neznatnoj količini rasla oko slje-poočica i na zatiljku, bila mu je sasvim raskuštrana; bok, prsa i hlače bili su mu puni snijega. Starica, gazdarica njegova stana, začuvši strahovito kucanje na vratima, žurno skoči s kreveta i s papučom samo na jednoj nozi otrča da otvori vrata, pridržavajući od sramežljivosti jednom rukom košulju na prsima, ali kad otvori vrata, ona ustukne videći kako izgleda Akakij Akakijevič. On joj ispripovjedi što se dogodilo, a ona pljesne rukama i reče da mora poći izravno pristavu kvarta, da će ga nadziratelj nasamariti, samo će obećati i lagati; najbolje da pođe ravno pristavu kvarta, da ga ona čak i pozna, da je Finkinja Ana, što je prije kod nje služila kao kuharica, sad otišla pristavu za dadilju, da ona često vidi njega osobno kako prolazi kraj njihove kuće, i da on svake nedjelje ide u crkvu da se moli, a pri tom veselo gleda na sve, i da se onda po svemu vidi da mora biti dobar čovjek.

Saslušavši takav zaključak, Akakij Akakijevič se žalostan povuče u svoju sobu, a kako je tamo proveo noć, to prepuštamo da prosudi onaj tko se iole može uživiti u položaj drugoga čovjeka. Rano izjutra uputi se pristavu kvarta; ali rekoše mu da spava; on se vrati u jedanaest sati — bude mu rečeno da pristava nema kod kuće; dođe u vrijeme objeda — ali pisari u predsoblju svom silom htjedoše saznati zbog kakve stvari dolazi, kakva ga je nevolja dovela i što mu se dogodilo. Napokon Akakij Akakijevič jednom u životu htjede pokazati pesnicu i odbrusi im da mora osobno razgovarati sa samim pristavom, da ga oni ne smiju zadržavati, jer da dolazi iz odjela u službenoj stvari, i ako se on na njih potuži, onda će već vidjeti svoje. Protiv toga pisari nisu mogli više ništa reći, te jedan od njih pođe da ga najavi pristavu. Pristav nekako izvanredno čudnovato primi njegovo izlaganje o grabežu kabanice. Umjesto da obrati pažnju na glavni moment stvari, on stade Akakija Akakijeviča ispitivati: zašto li se tako

kasno vraćao kući, nije li usput zalazio i bio u kojoj nepoštenoj kući, tako da se Akakij Akakijevič sasvim zbuni i ode od njega ne znajući ni sam hoće li stvar s kabanicom biti pokrenuta ili neće. Cijeli taj dan nije bio u uredu (jedini put u životu). Sutradan dođe na službu sav blijed u svom starom kapotu, koji je postao još jadniji. Pričanje o krađi kabanice mnoge je ganulo, unatoč tome što se našlo i takvih činovnika koji ni sad nisu propustili priliku da se narugaju Akakiju Akakije-viču. Odmah bude odlučeno da se sakupljaju prilozi za njega, ali skupljena je sasvim neznatna svotica, jer su se činovnici i bez toga već jako istrošili, nešto za portret načelniku, nešto za nekakvu knjigu na prijedlog starješine odjela, koji je bio piščev prijatelj — dakle svota je bila upravo sitnica. Jedan, koji je osjećao samilost prema njemu, odluči da Akakiju Akakijeviču barem pomogne dobrim savjetom, pa mu reče nek ide pristavu, jer se, doduše, može dogoditi da pristav, želeći zaslužiti pohvalu svojih starješina, nekako i pronađe kabanicu, ali kabanica će ipak ostati na policiji dok ne pridonese zakonske dokaze da je ona doista njegova; ali najbolje je da se obrati nekoj „visokoj ličnosti", jer će „visoka ličnost" pisati i staviti se u vezu s kim treba, pa može stvar uspješnije staviti u pokret. Nema druge, Akakij Akakijevič odluči poći „visokoj ličnosti".

Kakva je zapravo bila i u čem se sastojala dužnost „visoke ličnosti", to je do danas ostalo tajnom. Valja znati da je jedan od tih „visokih ličnosti" tek nedavno postao visoka ličnost, a prije toga je bio nevisoka ličnost. Uostalom, njegov se položaj ni sada nije smatrao za visok u poredbi s drugim još višim položajima. Ali uvijek se nađe krug ljudi za koje ono što je u očima drugih nevisoko već predstavlja nešto visoko. Uostalom, on je nastojao istaći svoj položaj mnogim drugim sredstvima, i to: uveo je da ga niži činovnici, kad je dolazio na dužnost, dočekuju još na stubištu; da nitko ne smije izravno ulaziti k njemu, nego sve mora ići najstrožim službenim putem: koleški registrator da referira gubernijskom sekretaru, gubernijski sekretar titu-

larnomu, ili kojemu je već trebalo, i na taj način da stvar dolazi do njega. Kako je već sve u svetoj Rusiji zaraženo oponašanjem, svaki izigrava i oponaša svoga starješinu, čak se pripovijeda da je neki titularni savjetnik, kad je postao šef nekakve odijeljene male kancelarije, sebi odmah pregradio posebnu sobu, nazvao je „vijećnicom", i pred vrata postavio nekakve vratare s crvenim ovratnicima i sa gajtanima, koji su hvatali kvaku i otvarali vrata svakomu posjetniku, mada se u toj „vijećnici" teškom mukom mogao smjestiti običan pisaći stol.

Ponašanje i običaji „visoke ličnosti" bili su solidni i dostojanstveni, ali ne suviše kompliciran. Temelj je njegova sistema bila strogost. „Strogost, strogost i — strogost", običavao je on govoriti, i kod posljednje riječi obično bi vrlo značajno gledao u lice onomu s kim je razgovarao. Zapravo i nije za to bila nikakva razloga, jer desetak činovnika, od kojih se sastojao cijeli državni mehanizam njegove kancelarije, i onako je drhtao od doličnoga straha: čim bi ga izdaleka ugledao, napuštao bi posao i stojeći „mirno" čekao dok šef prođe kroz sobu. Obični njegov razgovor s nižima od sebe naginjao je da bude strog i sastojao se od jedva tri rečenice: „Kako se usuđujete? Znate li vi s kim govorite? Jeste li svjesni tko stoji pred vama?" Uostalom, on je u duši bio dobar čovjek, dobar s drugovima, uslužan; ali generalski čin[1] ga je potpuno zbunio. Nakon unapređenja u generalski čin on se nekako smeo, skrenuo s puta i uopće nije znao kako da se drži. Kad je bivao u društvu sebi ravnih, još je bio čovjek na svome mjestu, vrlo čestit, u mnogom pogledu čak ne glup čovjek; ali čim bi dolazio u društvo gdje je bilo ljudi ma samo za jedan čin nižih od njega, tamo je bio naprosto nesnosan: šutio je, i njegov je položaj izazivao samilost, pogotovo kad je sam osjećao da bi neusporedio ljepše mogao provesti vrijeme. U njegovim se očima nekad mogla

[1] U carskoj Rusiji svi su državni činovnici nosili uniforme s oznakom činova, koji su prema ljestvici razreda odgovarali činovima u vojsci. Tako je i ova „visoka ličnost" bio „građdanski (civilni) general". *(Nap. prev.)*

opaziti silna želja da se pridruži nekom zanimljivom razgovoru i društvancu, ali ga je od toga odvraćala misao: neće li to s njegove strane biti pretjerano, neće li to biti familijarno, i neće li on time umanjiti svoju važnost. I zbog takva je rasuđivanja vječno ostajao jednako šutljiv, tek bi malokad izustio neke jednosložne zvuke, i na taj je način izašao na glas kao rijetko dosadan čovjek. K takvoj eto „visokoj ličnosti" dođe naš Akakij Akakijevič, i osim toga dođe u najnepovoljnije vrijeme, u zao čas po sebe, ali u dobar čas po visoku ličnost. „Visoka ličnost" nalazila se u svome kabinetu i vrlo veselo razgovarala s nekim davnim znancem i drugom iz djetinjstva, kojega nije vidjela nekoliko godina, a sad je nedavno stigao. Međutim mu javiše da je došao nekakav Bašmačkin. On odsječeno upita:

—Tko je to?

Odgovoriše mu:

—Nekakav činovnik.

— Ah! Može čekati, sad nemam vremena — reče visoka ličnost.

Ovdje valja napomenuti da je visoka ličnost lagala: imala je vremena, jer se već davno s prijateljem poraz-govorila o svemu i oni su već davno razgovor nadopu-njali prilično dogutrajnim stankama, samo su jedan drugoga lako tapkali po bedrima i pri tom govorili: „Eto tako, Ivane Abramoviču!" — „Baš tako, Stjepane Varlamoviču!", ali i unatoč tome on reče neka ga činovnik počeka, tek da pokaže prijatelju, čovjeku koji je već davno napustio državnu službu i udomio se kod kuće u selu, kako dugo kod njega činovnici čekaju u predsoblju. Napokon, kad su se već do mile volje napri-povijedali, a još više nasut jeli i popušili cigaru u veoma udobnim stolcima s naslonima, on se napokon tobože odjedanput sjeti i reče sekretaru, koji je na vratima bio stao sa spisima za referat:

— Da, da, ako se ne varam, tamo stoji neki činov nik; recite mu da može ući.

Ugledavši smjerni izgled Akakija Akakijeviča i njegovu trošnu vicemonduru, odmah se okrene prema njemu i upita ga: „što želite?" odsječenim glasom, što ga

je kod kuće unaprijed uvježbao u svojoj sobi, nasamu, pred ogledalom, još tjedan dana prije nego je dobio svoje sadanje mjesto i generalnski čin. Akakij Akakije-vič već pravovremeno osjeti doličnu plašljivost, malo se zbuni pa onda, kako je mogao i koliko mu je dopuštala sloboda jezika, natrunjujući svoj govor češće nego obično česticom „ovaj", izloži da je eto imao potpuno novu kabanicu, i sad su ga na nečovječan način orobili, i da se on sad obraća njemu da on intervenira svojim ovaj, da piše vrhovnomu šefu policije, ili komu drugomu, da pronađe kabanicu. Generalu se iz neznana razloga takvo obraćanje učini familijarnim.

—Zar vi, poštovani gospodine — nastavi on odsječno — ne znate službeni put? Kamo ste vi zašli? Zar ne znate kakav je postupak? Vi ste o tom najprije morali podnijeti molbu kancelariji; molba bi bila otišla šefu odsjeka, starješini odjela, zatim bi bila sprovedena sekretaru, a on bi je onda uručio meni...

—Ali, vaša preuzvišenosti — reče Akakij Akakije-vič, nastojeći da zadrži ono malo prisebnosti duha, što je imao u sebi, i osjećajući ujedno da se strahovito uznojio — ja sam se, vaša preuzvišenosti, zato usudio uznemiriti vas jer su sekretari ovaj... nepouzdan svijet...

—što, što, što? — reče visoka ličnost — gdje ste pokupili tu smjelost? Gdje ste pokupili takve ideje? Kakva se to drskost među mladim ljudima raširila protiv starješina i viših!

Visoka ličnost, čini se, nije primijetila da je Akakij Akakijevič već prevalio pedesetu. Prema tome, ako ga je netko mogao nazvati mladim čovjekom, onda jedino možda razmjerno mladim, naime u razmjeru prema nekomu tko je već imao sedamdeset godina.

— Znate li komu vi to govoriti? Pojmite li vi tko stoji pred vama? Pojmite li vi to? pojmite li to, pitam ja vas? — Pri tom on lupi nogom i povisi glas do tako jake note da bi se i drugi čovjek prepao, a ne samo Akakij Akakijevič.

Akakij Akakijevič sav zamre od straha, zaljulja se i zadršće cijelim tijelom, te nije mogao stajati na no-

gama; da podvornici nisu odmah priskočili da ga prihvate, on bi bio ljosnuo na pod; iznesoše ga gotovo onesviještena.

A visoka ličnost, zadovoljna time što je postigla efekt preko svakog očekivanja, i sasvim opijena od misli da je njezina riječ kadra čak čovjeka lišiti svijesti, ispod oka pogleda na svoga prijatelja, da vidi kako on na to gleda, i ne bez zadovoljstva utvrdi da mu se prijatelj nalazi u vrlo neodređenu stanju, te da već i njega počinje spopadati strah.

Kako je sišao niza stepenice, kako je izišao na ulicu, svega se toga Akakij Akakijevič uopće nije sjećao. Nije osjećao ni svojih ruku, ni svojih nogu. Nikad u životu nije ga još tako izgrdio general, i još k tomu tuđi. Išao je kroz mećavu, što je fijukala ulicama, otvorenih usta, i nije bio kadar da se održi na pločniku; vjetar je po petrogradskom običaju puhao sa sve četiri strane, iz svih pokrajnjih uličica. Začas mu zadune krajnike, i on stiže kući nemoćan da izusti ijednu riječ; cijelo mu je grlo bilo oteklo i on leže u postelju. Tako snažno neki put djeluje temeljit ukor! Sutradan pade u jaku vrućicu. Zahvaljujući velikodušnoj pripomoći petrogradske klime, bolest je uznapredovala brže negoli se moglo očekivati, i kad dođe doktor i opipa mu bilo, nije mogao drugo da učini nego da mu propiše tople obloge, tek toliko da bolesnik ne ostane bez blagotvorne pomoći medicine; uostalom, odmah mu proreče da će za jedan i pol dan otići bogu na račun. Nakon toga se obrati gazdarici i reče:

— A vi, mamice, nemojte vrijeme gubiti ututanj, naručite mu već sada jelov lijes, jer će mu hrastov sigurno biti preskup.

Je li Akakij Akakijevič čuo te po njega zloslutne riječi, a ako ih je i čuo, jesu li one na njega imale potresno djelovanje, je li on zažalio za svojim bijednim životom — ništa se o tom ne zna jer je cijelo vrijeme ležao u vrućici i bulaznio. Neprestano su mu se javljale tlapnje, jedna strasnija od druge: čas je vidio Petroviča i kod njega naručivao kabanicu s nekakvim stupicama za lopove, koji su mu se podjedno priviđali pod kreve-

tom, i svaki čas je dozivao gazdaricu da mu čak ispod pokrivača izvuče jednoga lopova; čas je pitao zašto pred njim visi njegov stari kapot kad ima novu kabanicu; čas mu se priviđalo da stoji pred generalom i sluša njegov strogi ukor pa mu uzvraća: kriv sam, vaša preuzvišeno-sti; čak je na kraju i udarao u psovke, izgovarajući takve strašne riječi da se starica gazdarica samo križala, jer otkad ga pamti nije od njega čula ništa slično, pogotovo jer su te riječi slijedile odmah iza riječi „vaša pre-uzvišenosti". Nadalje je govorio svakojake besmislice tako da se ništa nije moglo razumjeti, samo se moglo razabrati da mu se nesuvisle riječi i misli kreću oko jedne te iste kabanice. Na kraju jadni Akakij Akakijevič ispusti dušu.

Nisu mu zapečatili ni stvari, ni sobu, prvo zato što nije imao baštinika, a drugo, ostalo je iza njega vrlo malo baštine, i to: snopić guščjih pera, dva tuceta bijelog kancelarijskog papira, tri para čarapa, dva-tri dugmeta, koja su mu se otrgla sa hlača, i čitaocu već poznati kapot. Bog zna, koga je to dopalo, moram priznati da se onaj koji mi je ispričao ovu pripovijest nije za to ni zanimao. Akakij a Akakij eviča odvezli i sahranili. I Petrograd ostao bez Akakij a Akakij eviča, kao da ga nikad nije ni bilo u njemu. Iščezlo i nestalo biće koje ni od koga nije bilo štićeno, koje nikomu nije bilo drago, ni za koga od interesa, koje čak nije privuklo ni pažnju prirodoznanca, koji neće propustiti da običnu muhu metne na pribadaču da je promotri pod mikroskopom; biće koje je pokorno podnosilo kancelarijske poruge i bez nekog izvanrednog razloga otišlo u grob, ali kojemu je ipak, makar pred sam konac života, bljesnuo svijetao gost u podobi kabanice, koja mu je na trenutak oživjela ubogi život, biće na koje se zatim isto tako nemilosrdno survala nesreća kako se znade sur-vati na glave silnika ovoga svijeta...

Nekoliko dana poslije njegove smrti bude k njemu u stan poslan podvornik iz odjela s nalogom da odmah dođe na posao: starješina ga zove; ali podvornik se morao vratiti neobavljena posla, te javiti da Akakij Akakijevič ne može više doći, a na pitanje „zašto?" objasni-

ti: „Pa tako, već je umro, prije četiri dana su ga sahranili". Tako su, eto, u odjelu saznali za smrt Akakija Aka-kijeviča, i sutradan je na njegovom mjestu već sjedio drugi činovnik, mnogo viši stasom, koji već nije slova pisao tako uspravnim rukopisom, nego mnogo nagnutije i kosije.

Ali tko bi mislio da ovim još nije sve svršeno s Aka-kijem Akakijevičem, da mu je bilo suđeno još i nekoliko dana poslije svoje smrti bučno poživjeti, kao za nagradu za ni od koga nezapaženi život. No tako se dogodilo, i jadna naša priča neočekivano doživljuje fantastičan završetak. Petrogradom se najednom pronio glas da se kod Kaljinkina mosta i još mnogo dalje noću počeo pojavljivati mrtvac u podobi činovnika, koji traži nekakvu ukradenu kabanicu, te pod vidom ukradene kabanice svim ljudima, bez obzira na činove i zvanja, svlači s ramena kabanice: s mačjim i dabrovim krznom, va-tirane, bunde od rakunova, lisičjeg i medvjeđeg krzna, jednom riječju, svakovrsna krzna i kože, kakve su god ljudi izmislili da pokriju svoju vlastitu kožu. Jedan od činovnika odjela na vlastite je oči vidio mrtvaca i odmah u njemu prepoznao Akakija Akakijeviča; ali to mu je utjeralo takav strah u kosti da je podbrusio pete i zbog toga nije mogao mrtvaca valjano pogledati, samo je vidio kako mu se on izdaleka grozi prstom. Sa svih strana neprestano su stizavale prijave da se leđa i ramena, ne samo titularnih nego čak i dvorskih savjetnika, neobranivo izlažu prehladi radi čestog nasilnog skidanja kabanica. Policija izdade naredbu da se mrtvac ima pošto-poto uhvatiti živ ili mrtav i za primjer drugima najstrože kazniti, i u tome malo da nije i uspjela. Naime policijski stražar nekoga kvarta u Kirjuškinoj uličici dovio se ideji da ščepa mrtvaca za vrat na mjestu zločina, baš u času kad je s jednog umirovljenog muzikanta, koji je u svoje vrijeme svirao na flauti, svlačio kabanicu od čupave eohe. Ščepavši ga za vrat, on svojom vikom dozove još dva svoja druga, kojima povjeri da ga pridrže, a on dotle na časak turi ruku u saru da dohvati brezovu burmuticu, pa da malo osvježi svoj nos, koji mu se za života već šest puta smrznuo; ali du-

han je doista bio takve vrste da ga čak ni mrtvac nije mogao podnijeti. Stražar još ne dospije da prstom stisne desnu nozdrvu pa da lijevom smrkne pol šake duhana, kadli mrtvac kihne tako žestoko da im je svoj trojici sasvim poprskao oči. Dok su oni digli šake da protaru oči, mrtvacu već nije bilo ni traga, tako da na kraju nisu pravo znali jesu li ga uopće imali u šakama. Od toga vremena policijske je stražare spopao takav strah od mrtvaca da su se već bojali i žive ljude hvatati, pa su im samo izdaleka dovikivali: „Ej ti, idi svojim putem!" i mrtvac-činovnik počeo se pokazivati čak iza Kaljinkina mosta, ulijevajući plašljivim ljudima nemalo straha.

Ali mi smo potpuno ostavili po strani „neku visoku ličnost", koja je zapravo skoro bila uzrokom fantastičnog razvoja ove uostalom istinite dogodovštine. Prije svega, istini za volju mora se reći da je „neka visoka ličnost" uskoro nakon odlaska jadnoga Akakija Akakije-viča, kojega je izgrdila na pasja kola, osjetila nešto poput žaljenja. Njoj sažaljenje nije bilo tuđe: srce joj je bilo pristupačno mnogim dobrim pobudama, unatoč tome što joj je čin često smetao da se one očituju, čim je njezin prijatelj otišao iz kabineta, ona se čak zamislila o siromašnom Akakiju Akakijeviču. I od toga časa skoro joj je svaki dan dolazio na pamet blijedi Akakij Akakijevič, koji nije izdržao službeni ukor. Pomisao na njega toliko ju je uznemirivala da je tjedan dana nakon toga čak odlučila k njemu poslati jednoga činovnika da vidi šta radi i kako mu je, i ne bi li mu zbilja nečim mogla pomoći; a kad joj bude javljeno da je Akakij Akakijevič umro u vrućici, ona je čak bila preneražena, osjećala je grižnju savjesti i cijeli je dan bila neraspo-ložena. Da se makar malo razonodi i oslobodi se neugodnog dojma, ona se uveče uputila jednomu svome prijatelju, kod kojega je našla odlično društvo, a što je bilo najugodnije, svi su tamo bili gotovo istoga čina, tako da se mogla osjećati sasvim nevezanom. To je imalo začudno djelovanje na njezino duševno raspoloženje. Ona se razvedrila, postala ugodna u razgovoru, prijazna, jednom riječju, vrlo je ugodno provela večer. Uz večeru

je popila dvije čaše šampanjca — a kako je poznato, to sredstvo ne djeluje loše u pogledu veselosti, šampanjac diže raspoloženje za različite naročite želje, te ona odluči da još ne ide kući, nego da svrati jednoj poznatoj dami, Karolini Ivanovni, kako se čini, dami njemačkog porijekla, prema kojoj je gajila posve prijateljske osjećaje. Valja napomenuti da je „visoka ličnost" već bila čovjek u godinama, uzoran suprug, dostojan otac obitelji. Dva sina, od kojih je jedan već služio u nekoj kancelariji, i milovidna šesnaestogodišnja kćerka s malo prćastim, ali inače lijepim nosićem, dolazili su joj svaki dan ljubiti ruku i pozdravljali je sa: „bonjour, papa":[1] Njezina supruga, žena još svježa i nipošto ružna, najprije joj je davala svoju ruku da je poljubi, a onda ju je okretala na drugu stranu, pa je njoj ljubila ruku. Uza sve to što je bila potpuno zadovoljna svojim porodičnim životom, „visoka ličnost" je smatrala za dolično da za prijateljske odnose ima prijateljicu u drugom dijelu grada. Ta prijateljica nije bila nimalo ljepša ni mlađa od njegove žene; ali šta ćete, na svijetu ima takvih zagonetki, i nije na nama da ih odgonetamo. Dakle „visoka ličnost" siđe niza stepenice: uđe u saonice i reče koči-jašu, „Karolini Ivanovni" i, zamotavši se vrlo raskošno u svoju toplu kabanicu, bila je i dalje u onom voljkom stanju od kojega nećeš za Rusa smisliti ništa ljepše, naime kad sam ni na što ne misliš, a međutim ti u glavu same od sebe naviru misli jedna ugodnija od druge, tako da ti čak ušteđuju trud da ih vijaš i tražiš. Uživajući tako, ona se pomalo prisjećala svih veselih trenutaka provedene večeri, svih riječi što su nasmijale neveliko društvance, neke je od njih čak upola glasa ponavljala i one su joj se činile jednako smiješnima kao i prije, pa zato nije ni čudo da se i sama od srca smješkala. Ali ponekad joj je smetao žestok vjetar, koji je odjednom za-lomio bogzna otkuda i hladnoćom brijao lice, zasipavao je grudicama snijega, nadimao ovratnik kabanice kao jedro, ili joj ga iznenada nenaravnom snagom prebacivao preko glave i tako joj zadavao neprestano muke da se iskoprca iz ovratnika. Odjednom „visoka ličnost"

[1] Dobar dan, oče.

osjeti da ju je netko vrlo čvrsto zgrabio za ovratnik. Ona se okrene i spazi čovjeka oniska stasa, u staroj, pohabanoj vicemonduri i ne bez strave u njemu prepozna Akakija Akakijeviča. činovnikovo je lice bilo blijedo kao krpa i doimalo se poput mrtvačeva. Ali silna strava ovlada „visokom ličnosti" kad primijeti da su se mrtvačeva usta iskrivila i on sa strašnim zadahom groba prozborio ove riječi:

— Aha! tu si ti napokon! Napokon sam te ovaj ščepao za ovratnik! Tvoja mi kabanica i treba! Za moju se nisi pobrinuo, i još si me izgrdio — sad mi daj svoju!

Jedna „visoka ličnost" samo što ne umre. Koliko je god bila svojeglava u kancelariji i uopće pred nižima od sebe, i mada je svatko tko bi vidio njenu muževnu vanjštinu i stas govorio: „Uh, što je silovit!" ipak u ovaj čas, kako se događa veoma mnogim ljudima viteške pojave, nju spopade takav strah da se ne bez razloga počela pobojavati da nije dobila napadaj kakve bolesti. Ona čak sama skide sa sebe svoju kabanicu i zaviče ko-čijašu sasvim tuđim glasom: „Tjeraj kući, što brže možeš!" Začuvši taj glasi, koji obično tako zvuči u sudbonosnim časovima i čak se redovito popraćuje koječim daleko stvarnijim, kočijaš zamahne bičem i pojuri kao strijela. Za nešto više od šest minuta „visoka ličnost" je već bila pred ulazom svoje kuće. Blijeda, preplašena i bez kabanice, umjesto da ode Karolini Ivanovni, ona se dovezla kući, jedva se nekako dovukla do svoje sobe i provela noć vrlo nemirno, tako da joj sutradan ujutro kod čaja kćerka otvoreno reče:

— Papa, ti si danas neobično blijed.

Ali papa je šutio i nikomu nije ni riječi pisnuo o tom što mu se dogodilo, gdje je bio i kamo je htio ići. Ovaj ga se događaj silno kosnuo. ćak je odsad daleko rjeđe potčinjenima govorio: „Kako se usuđujete, pojmite li tko je pred vama"; a ako je to koji put i govorio, onda nikako prije nego što bi saslušao o čemu se radi. Ali još je čudnovatije to da se od toga dana prestao pojavljivati činovnik mrtvac: očigledno mu je generalova kabanica baš pristajala na ramena, barem se nigdje više nije čulo za slučajeve da bi s koga svlačili kabanicu. Me-

đutim, mnogi vrijedni i brižni ljudi nikako se nisu htjeli umiriti i širili su glase da se u udaljenim dijelovima grada još uvjek pojavljuje činovnik-mrtvac. I doista, jedan kolomenski policijski stražar vidio je na svoje oči kako se iza jednoga ugla pomolila sablast, ali kako je od naravi bio prilično slab, tako da ga je jedanput srušilo obično odraslo prase, što je izletjelo iz neke privatne kuće, na smijeh i ruglo svih izvoščika što su stajali unaokolo, od kojih je za to izrugivanje ubrao po jedan groš od svakoga za duhan — dakle, kako je bio slab, on se nije usudio da ga zaustavi, već je tek onako išao za njim po mraku sve dotle dok se sablast naposljetku nije okrenula i upitala: „Šta bi ti htio?" i pokazala mu takvu šaketinu kakvu nećeš naći ni u živa čovjeka. Sablast je osim toga bila daleko višeg stasa, nosila neobično goleme brkove i, uputivši se valjda prema Obuhovu mostu, sasvim nestala u noćnoj tmini.

(Preveo Roman šovary)